

Kiegészítések Bánffy Kristóf életéhez

Valószínűleg nem sokan foglalkoztak a 17. században élt és a címben szereplő főúr személyével, családjával, ugyanis alig találunk róluk a régi forrásokban említendő adatot. Az igaz, hogy bár Kristóf katonaember volt, de nem volt részese nagy csatáknak, nem sebesült meg, nem vett részt az erdélyi politikai intrikákban, ezért nem is fejezték le (!). Így az életéhez semmiféle olyan különleges esemény nem kapcsolható, ami bekerült volna a történelmi leírásokba.

A losonczi grófi ágból származott, amelyre Nagy Iván¹ első kötete közel kilenc oldalt szentel, azonban ebben is csak a végén és nagyon hiányosan, néhány név és mondat jutott Kristóf oldalágának. Talán a fentebb említett életmód miatt maga a család, illetve annak utótagjai sem emlékeztek már pontosan ezen ősökre részletesen.

A véletlen folytán azonban fönntmaradt Bánffynak egy vegyes és töredékes feljegyzése, amellyel több helyütt is ki lehet egészíteni mind a nagycsalád, mind pedig az ő életét. E pár oldal a saját keze írásával, magyarul olvasható Heltai Gáspár *Magyar krónika* (Kolozsvár, 1574 vagy 1575?) című könyvének a végén². Ez az emlékezte-

tő később, 1881-ben külön, átirásban is megjelent.

Középkori nyomdászaink – nagyon bölcsen – nyomtatott könyveik végére rendszerint odafűztek jónéhány üres lapot. Az akkor drága könyvet megvásárló egyén ide jegyezhetette föl röviden életének fontosabb eseményeit (születek, betegség, halálozások, költözés stb.), vagy akár országos történéseket is. A későbbiekben ezt a kalendáriumok igyekeztek helyettesíteni, ahol a hónap/nap mellett még külön sor is állt egy pár szavas bejegyzésre. (Más vidékeken a *Biblia* és az imakönyvek voltak a családi események feljegyzésének igencsak szűk helyei. Ezek azonban általában a temetkezések során a halottal megsemmisültek, mivel az imakönyvét – és a nők legtöbbje a rózsafüzérét is – kérte magával temettetni.)

Bánffy Kristóf sok mindent nem említ e néhány oldalon: hol és mikor született (ugyanígy a halálozásának körülményei is ismeretlenek). Ha ő maga nem is írja le, de más forrásból megtudjuk a szülei nevét. Csupán feltételezzük, hogy naplója megnyitáskor talán már nem is éltek. Róluk a Nagy Iván-féle családtörténetből idézünk tartalmilag néhány gondolatot. Apja Bánffy János volt, anyja pedig Lónyay Fruzsina. Az apa követte Báthory Istvánt Lengyelországba, ahol szolgálataért állítólag jószágokat is kapott. Két fiúgyermekükről tudunk: ezen em-

¹ Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal I. Pest. 1857. p. 162–171.

² Koncz József: Régi könyvfeljegyzések. Történelmi Tár. Budapest. 1881. 395–400.

lékeztetőt író Kristófról és öccséről, Zsigmondról. Ez utóbbi neje Perényi Erzse³, házasságukból öt fiú is született. Ennek ellenére a család ezen ága unokáikban kihalt.

A báty feljegyzésében olvashatjuk, hogy Zsigmond öccse kézfogója 1648. június 15-én volt Cegében, ahova Ugray Zsigmond „urammal” együtt mentek több napos lánykérőbe. A vőlegényből házasságkötése után a későbbiekben Fejér megye főispánja lett.

Kristóf bejegyzése legelső kislányának megérkezésével kezdődik: 1636. Boldogasszony hava (azaz január) 12. napján született Sára. (Előtte nem említi sem a felesége nevét, sem a házasságkötésük idejét és körülményeit sem.) Itt érdemes megjegyeznünk, hogy a hónapok latin neve helyett mindig a régi magyar megnevezéseket használja, például: Böjtmás hava (március), Kisasszony hava (augusztus) stb. Birtokai, udvarházai több településen lehettek, mert a nyolc gyermeke szinte mind-mind másutt született: Almás, Hunyad, Beresztelke, Vécs, Bun, Segesvár. Első felesége híres családból származott, Bethlen Kata(lin), aki 1659. április 18-án hunyt el. Kolozsvárott temették el Kassai István sírboltjában, aki vélhetően rokonuk lehetett a sógor Bethlen János révén – ez pontosan nem derül ki a leírásból. Katától még három gyermekét írta be az emlékeztetőjébe, ők a következők: Kató (*1640. április 26.), Borbála vagy Borka (*1641. november 3. †1642.) és Gurko – feltehetően Gyurkó, azaz György – (*1650. február 13.). Megjegyezzük, hogy a három lány neve nem szerepel a már fentebb idézett családfán.

³ Nagy I.: i. m. IX.: Pest. 1862. p. 228.

A kor szokása szerint a férj hamarosan újra nősült, 1659. december 10-én Besztercén elvette feleségül Farkas Margitot. (Családnevét később tévedésből többször is Torkos formában írják le – ez lehet a nyomdász figyelmetlensége, vagy a közlő rossz olvasata (?). Tőle is négy gyermek születéséről tudunk, és köztük van az a kettő fiú, aki leszármazottai révén a családnevet „korunkig” végigvitte – írja Nagy Iván 1857-ben. Ők időrendben a következők: Zsuzsána (Zsuska) (*1661.március 14. Segesvár, † 7,5 hónapos korában); János (*1663. április 20. – további sorsáról nem írnak sehol sem); Zsigo, azaz Zsigmond (*1668. április 14.) és László (*1671. július 23.).

Egy érdekes, úgy látszik, hogy már a 17. században is divatos jelenségre figyelhetünk fel e gyermekek keresztnévsorok: a református családok általában több keresztszülőt választottak újszülötteiknek. (Bánffy csak a második felesége által szült gyermekeinél sorolja föl őket.) Ezek a személyek nem rokonok, hanem köztisztviselőként álló személyek, jó ismerősök lehettek. Számukra megtisztelő volt a komaságra történő felkérés. A leírásban elsősorban a keresztapát emelik ki, csak másodjára teszik hozzá néha a feleség nevét (ha volt felesége). Érdekes megörököitenünk e néhány magyar nevet is az utókornak: Ébeni István, Sárpataki Márton, Hatel (?) Pál, Szabó Mátyás, Szabó András besztercei porkoláb, Ráczy György, Felfalvi Péter deák, Kemény Simon, Bodoni uram és a besztercei nótárius, János deák. Legkisebb fiát, Lászlót pedig az akkori tancsi esperes, Baróti István keresztelte meg.

A két utóbbi fiúgyermekről maradt fenn pár adat: László krasznai főispán

volt (felesége: Dániel Judit), állítólag 84 éves korában hunyt el. Zsigmond (felesége: Filstik Kata) Töröcsvárnál harcolt Thököly ellen, s tán épp ezért szerzett báróságot. Mint említettük, e két fiútestvér utódai folytatták a Bánffyak erdélyi ágát⁴.

Egy halálesetet részletesebben kiemel és leír a családjából. Mindszenti Erzsébet nevű „húga” 1671. augusztus 2-án 33 évesen meghalt Vicén „atyjátul maradt házánál.” Férje Kapy Gábor volt, akivel 18 évig éltek együtt – tehát a nej nagyon fiatalon mehetett férjhez. A hóg szó jelentése a 17. században még más, több volt, mint korunkban. Jelentette a fiatalabb lánytestvért, az unokatestvért, a távolabbi rokonságban élő fiatal sógornőt is. Megnevezése az utolsó jelentés szerint tehát találó, hisz Kristófék családja házasságok révén többszörös rokonságban állt az említett személlyel. Így: Mindszenti Benedek ∞ Bánffy Anna, Kapy György ∞ Bánffy Ágnes stb. A fiatal elhunytat Mikházán a ferences templom (és kolostor), kegyhely kriptájában temették el, amelyben mind a mai napig az akkori Erdély sok nemes családjának tagjai nyugszanak.

Bánffy Kristóf feljegyzéseinek másik fele nem családi jellegű témákat örökített meg, hanem részleteket katonaeletéből. Például az 1655-ös, Havasalföldre tartó hadjárat leírása olyan aprólékos, hogy minden falut említ, ahol átmentek, étkeztek, aludtak

(még azt is, hogy július 14-én „hálni mentünk a hidvégi rétre”). Ezért mindezek ismertetésétől itt eltekintünk.

A naplóíró feljegyzései 1671 után megszakadnak. Az okára nem derül fény a két későbbi és utólagos bejegyzésből sem (betegség, elhalálozás?).

Ugyanis a *Magyarok krónikája* végén lévő lajstromot elsőként Kristóf fia, László „folytatta” 1687-ben a saját katonai életének elemeit rögzítve úgy, hogy a leírtakhoz nincs semmi köze. Csupán egy megjegyzése van, hogy apjától semmit (!) sem kapott, csak ezt a könyvecskét, amelyet 1732-ben újrakötetett. (Ezen kívül jutott még neki „...egy ...puska kit ifiabb Kakucsi György adott volt az atyámnak.”) Ezt a túlzást jelen cikk írója igyekszik finomítani: bizonyára nem vagyokra, ingatlanokra, pénzre gondolhatott e mondatában, hanem arra, hogy apjától csak ezt az egyetlen könyvet örökölte. Azonban sajnos nem folytatta a további üres lapokon a családja történetének leírását, megörökítését, úgy látszik, hogy mindez nem érdekelte.

A sok kiegészítéssel (nevek, évszámok) szerettük volna a régi és tömör családtörténetet, genealógiát pontosítani azért, hogy legyen mind teljesebb a Bánffy család erdélyi ágának leírása, bemutatása.

Ennyit tudunk egy eredetileg főúri, köznapi életében inkább annál szerényebb 17. századi nemesi családról, amely a férj hőstetteinek híján kevés említést és sort kapott nyomtatásban a származásáról, az életéről.

⁴ László és Zsigmond nem Bethlen Anna, hanem Farkas Margit fiai voltak. A tévedést lásd: Nagy I.: i. m. p. 170.

